

О. А. Голубовська

НАШІ ПРЕДТЕЧІ: ДО ІСТОРІЇ КАФЕДРИ ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ НМУ ІМЕНІ О. О. БОГОМОЛЬЦЯ

Національний медичний університет імені О. О. Богомольця

Описані роки становлення кафедри інфекційних хвороб Національного медичного університету імені О. О. Богомольця, а також основні напрямки діяльності її засновників і перших завідувачів – Ф. Г. Яновського, А. М. Зюкова, Б. Я. Падалки, О. С. Сокол. Описаний поступовий розвиток кафедри, що неодмінно відображав зміни у соціально-політичному житті країни та її медичної галузі. Наголошено на тих новаторських досягненнях відповідно до описаного періоду, на труднощах і перепонах. У роботі використано архівні матеріали, документи, спогади керівників кафедри різних років, колег, учнів та її співробітників.

Ключові слова: кафедра інфекційних хвороб, НМУ імені О. О. Богомольця, історія.

*In memoria magistrorum aeterna.
(У вічний пам'яті вчителів.)*

Історія кафедри інфекційних хвороб Національного медичного інституту імені О. О. Богомольця нерозривно пов'язана з історією країни, м. Києва та розвитком медичної галузі загалом. Буремні роки соціальних потрясінь завжди супроводжувались зростанням інфекційної патології, що буквально змушувало державних діячів змінювати пріоритети і звертати увагу на інфекції. На жаль, цьому і досі завжди «допомагають» різні катаклізми, пов'язані зі спалахами інфекційних хвороб. Так було на початку минулого століття, так залишається і зараз...

Інфекційні хвороби знаходяться на межі різних спеціальностей, тому і заснуванням кафедри ми зобов'язані таким відомим вченим, як Ф. Г. Яновський, В. П. Образцов, М. М. Губергріц та ін. Фундатори наших найкращих терапевтичних шкіл випереджали свій час, застерігаючи про необхідність уважного ставлення до інфекцій. Наші перші завідувачі кафедри своєю самовідданою працею в такі непрості часи заклали любов до своєї спеціальності, принципівності та працездатності на багато поколінь лікарів.

Вже в 1892 р. відомий лікар, знаний викладач Феофіл Гаврилович Яновський (1860–1928) почав читати приват-доцентський курс, а фактично, перший курс з

інфекційних хвороб, який називався «Клінічна мікроскопія та бактеріологія», видав фундаментальну наукову працю «Про значення бактеріології в діагностиці і терапії внутрішніх хвороб». Працюючи одночасно завідувачем інфекційного і терапевтичного відділення Олександрівської лікарні, він чи не найкраще розумів значення для лікаря підготовки з інфекційної патології. Постійно вируючі епідемії призвели до того, що група провідних професорів медичного факультету, серед яких були В. К. Високович та В. П. Образцов, 15 січня 1901 р. поставили перед керівництвом медичного факультету університету питання про створення самостійної кафедри заразних хвороб. Але чиновники їм відмовили: «подання про відкриття кафедри інфекційних хвороб є передчасним». Така позиція університету була не зовсім зрозуміла, зважаючи на епідемічну ситуацію тих років. Дореволюційна Росія посідала перше місце в Європі за поширеністю інфекційних хвороб: майже не припинялися епідемії натуральної віспи, холери, чуми, кишкових інфекцій, висипного та поворотного тифів, малярії й інших захворювань, що завдавало величезної шкоди не тільки здоров'ю населення, але й економіці. Так, у 1912 р. було зареєстровано близько 13 млн інфекційних хворих, особливо висока летальність була серед дітей [1–3].

У 1921 р. на посаду завідувача кафедри факультетської терапевтичної клініки обирають Ф. Г. Яновського. У найскладніших умовах повоєнної розрухи він налагоджує роботу клініки. Все нагальніша потреба організації кафедри інфекційних хвороб почала втілюватися в життя наприкінці 1925 р. Нарешті, 28 жовтня 1925 р. на засіданні правління Київського медичного інституту за ініціативи Ф. Г. Яновського було ухвалене доленосне рішення про організацію окремої кафедри «інфекційних недуг», а тимчасове виконання обов'язків керівника було доручено професору Максиму Мойсейовичу Губергріцу.

Ще студентом старших курсів М. М. Губергріц повернув до себе увагу В. П. Образцова здібностями, працьовитістю та неослабним інтересом до всіх питань клініки внутрішніх хвороб. Під час першої світової війни

М. М. Губергріц був ординатором в одному з військових шпиталів Червоного Хреста.

Проте, В. П. Образцов твердо вирішив скерувати його до професора І. П. Павлова – «на виучку», за словами професора [3].

Наказом Київського медичного інституту від 28 грудня 1925 р. першими співробітниками кафедри були призначені: старшим асистентом – Б. Я. Падалка, молодшими асистентами – О. П. Матвєєв та Г. Г. Хоменко. Лекційний курс на новій кафедрі розпочався 26 січня 1926 р., практичні заняття – у квітні цього ж року. Вже з 1928 р. на кафедрі почав успішно працювати студентський науковий гурток.

Високоерудований та захоплений науковою діяльністю, Макс Мойсейович був і прекрасним лікарем. Його двоюрідна племінниця, Єлизавета Олександрівна Губергріц, яка виросла в київському будинку свого дядька (своїх дітей у нього не було), згадує: «Дядько жив на Саксаганського у величезній академічній шестикімнатній квартирі. Дві з цих кімнат були віддані для прийому хворих. Дядько був особистим лікарем М. С. Хрущова, дружини Молотова, Патолічева... Мав приватну практику. Щоб потрапити до дядька, записувалися за кілька тижнів наперед. Він мав залізне правило – зі студентів, медиків і бідних грошей не брати. У будинку дядька Макса я бачила весь письменницький цвіт України: Остапа Вишню, Корнійчука, Сосюру...» [3].

Помер М. М. Губергріц у 1951 р. На консилиум з приводу інтенсивного болю у животі до нього додому прибули академіки В. М. Виноградов, М. С. Вовсі, В. Х. Василенко. Всі схилилися до діагнозу «гострий живіт», хоча напруження черевної стінки не було. Макс Мойсейович був категорично проти оперативного втручання. Він вважав, що помирає від інфаркту міокарда (у той час переносних електрокардіографів не було, а Макс Мойсейович був нетранспортабельним). Він заповів після смерті досліджувати тільки його серце, щоб довести правильність діагнозу. І дійсно, діагноз було підтверджено. Похорон професора Губергріца перетворився на грандіозну демонстрацію скорботних колег і хворих. Рух транспорту на вулицях Саксаганського і Червоноармійської було зупинено. Колега та друг М. М. Губергріца, М. Д. Стражеско, сам тяжко хворий, наполягав, щоб його на ношах доставили на прощання. Похований М. М. Губергріц на Байковому цвинтарі у Києві [3].

У 1927 р. за особистим поданням професора Ф. Г. Яновського завідувачем кафедри стає його талановитий учень Анатолій Матвійович Зюков (1886–1953 рр.).

Після закінчення у 1911 р. з відзнакою медичного факультету Київського університету, Зюков почав працювати в клініці лікарської діагностики. Під час Першої

світової війни він був мобілізований до діючої армії і призначений молодшим лікарем піхотного полку. Робота в польових умовах, де панувала антисанітарія, призвела до того, що А. М. Зюков заразився і тяжко переохворів на черевний тиф, а у 1914 р. був переведений в резерв лікарів Південно-Західного фронту. У 1918 р. повернувся до Києва і став ординатором госпітальної терапевтичної клініки Київського університету, якою завідував Ф. Г. Яновський, отримав звання приват-доцента, читав курс хвороб обміну речовин. Ступінь доктора медицини майбутньому завідувачу кафедри було присвоєно за фундаментальну працю «Обмін води в організмі». У 1927 р. молодий доктор медицини очолює кафедру інфекційних недуг Київського медичного інституту. А. М. Зюков мав великий досвід роботи лікаря загальної практики, отримав блискучу підготовку з внутрішніх хвороб, тому зі знанням справи забезпечував багатогранну діяльність кафедри. Визнанням А. М. Зюкова як терапевта було його призначення після смерті Ф. Г. Яновського на посаду і завідувача кафедри факультетської терапії, якою він керував протягом 1928–1929 рр., на цій посаді його замінив М. Д. Стражеско. Ф. Г. Яновський заповів своєму улюбленому учню і половину своєї квартири (фото 1).

Фото 1. А. М. Зюков поряд з Вчителем, Ф. Г. Яновським, 1926 р.

Наукова тематика кафедри була присвячена клінічній діагностиці та лікуванню інфекційних хвороб, у тому числі з використанням донорської крові. У цей час на кафедрі Б. Я. Падалкою була захищена докторська дисертація «Лікування черевного тифу». За видатний внесок у науку, блискучі результати, показані у кандидатській дисертації, Григорія Гнатовича Хоменка «Лікування бацилярної дизентерії» Вчена рада присудила йому одразу ступінь доктора медичних наук. Згодом, з 1946 по 1951 р., він завідував кафедрою інфекційних хвороб Львівського медичного інституту [4].

Праці А. М. Зюкова були присвячені дослідженню шоку, грипу, туберкульозу, застосуванню АЦС (антицитотоксичної сироватки) у лікуванні інфекційних хвороб. Усього під керівництвом Анатолія Матвійовича було захищено понад 20 дисертацій. З початку 30-х років до 1935 р. він одночасно із завідуванням кафедрою був науковим керівником в Київському інституті туберкульозу та інституті охорони материнства і дитинства, а з 1935 р. – за сумісництвом був завідувачем кафедри інфекційних хвороб у Київському інституті удосконалення лікарів, консультантом клінічної бази інституту експериментальної біології і патології, яким керував О. О. Богомолець [1].

Серед наукових праць довоєнного періоду слід особливо відзначити сміливі за задумом клінічні дослідження А. М. Зюкова та інших кафедральних фахівців, що присвячені гемотерапії при інфекційних хворобах, у патогенезі яких істотна роль належить алергічному компоненту. Публікація, що з'явилася в 1936 р. про успішне застосування гемотерапії при скарлатині (на той час вона характеризувалася особливо тяжким ступенем і високою летальністю – до 20 %), була першою у світі науково обґрунтованою пропозицією щодо використання цього методу в інфекційних хворих. Сприяла впровадженню методу в клініку творча співпраця з О. О. Богомольцем, який тоді почав працювати в Києві та впровадив АЦС для підвищення реактивності організму, що отримала широке визнання на той час. У міру розвитку вірусології, з відкриттям вірусу грипу (1933 р.), коли про інші збудники грипоподібних інфекцій, спричинених вірусами, ще нічого не було відомо, клінічними спостереженнями А. М. Зюкова було обґрунтовано їх існування у природі. У 1939 р. на сторінках журналу «Радянська медицина» А. М. Зюков вперше висловлює думку про наявність різних вірусів, здатних спричиняти не тільки грип, але й інші ГРВІ [1].

У період Другої світової війни професор Зюков А. М. за станом здоров'я був змушений залишитися в окупованому Києві – він страждав тяжкою стенокардією та кровотечами із виразки шлунку. Деякий час працював у створеному німцями навчальному закладі «Полімедікум». У період окупації А. М. Зюков відчував велику скорботу, залишившись без сім'ї (вона була евакуйована на схід, а син пішов до Червоної армії). Квартира була зламана та розграбована (про що писали у пресі одразу після звільнення Києва), Анатолій Матвійович переселився жити до терапевтичного відділення міської лікарні, де надавав консультативну допомогу хворим.

Одразу після звільнення міста А. М. Зюков як медичний експерт входить до складу комісії з встановлення та розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників, очолюваної М. С. Хрущовим. Разом з відомими

літераторами, академіками П. Г. Тичиною, М. Т. Рильським, професорами Я. І. Півовонським, Ю. Ю. Крамаренко, М. А. Шепелевським, А. М. Зюков працює в Бабиному Яру, Дарниці, Сирецькому таборі та інших місцях масових поховань закатованих співгромадян. За висновками комісії, під час німецької окупації в Києві було розстріляно та отруєно, за наближеними даними, понад 195 тис. військовополонених і мирних жителів [1, 2].

Поступово кафедра відновлювала нормальну роботу, укріплювала матеріально-технічну базу, поповнювалась новими співробітниками та учнями. Так, у січні 1951 р. докторантка О. С. Сокол розпочала виконувати дослідження на тему «Лікування серцево-судинних розладів у інфекційних хворих». Робота, за пропозицією А. М. Зюкова, була присвячена особливостям дії серцево-судинних засобів у інфекційних хворих. Спираючись на вчення М. Є. Введенського та А. А. Ухтомського про парабіоз і фазовість відповідних реакцій альтеруючої системи на будь-які подразники, вперше було показано, що головне у запобіганні серцево-судинним розладам належить боротьбі з інтоксикацією, а специфічні кардіологічні препарати за показаннями призначаються в малих дозах, з дотриманням певних інтервалів і без невиправданих поєднань, щоб уникнути небажаних взаємодій. Ця тема для А. М. Зюкова становила особливий інтерес: як досвідчений терапевт, він звернув увагу на неефективність серцево-судинних препаратів у тяжких інфекційних хворих, які широко застосовувались у той час (наприклад, дигоксин). Клінічні та інструментальні методи досліджень підтвердили ці очікування вченого, у т.ч. в експериментах на собаках в інституті А. Д. Сперанського. Одночасно в дисертації були отримані нові дані про патогенез черевного тифу, про роль вегетативної нервової системи у проявах загальної інтоксикації та морфологічних змінах у лімфоїдному апараті кишечника, про патогенез вікових особливостей перебігу інфекційних хвороб [1, 2].

А. М. Зюков написав 68 наукових праць, у 1936–1953 рр. він підготував серію книг, що зіграли велику роль у популяризації наукових знань про інфекційні хвороби та боротьбу з ними – «Кишкові інфекції», «Кір і боротьба з ним», «Грип», «Скарлатина», «Дизентерія», «Паразитарні тифи», «Гельмінтози людини». У 1941 р. студенти медичних інститутів отримали чудовий підручник з інфекційних хвороб, підготовлений А. М. Зюковим при участі Б. Я. Падалки. Помер рано – 13 грудня 1953 р. на 66-у році життя від повторного інфаркту міокарда. Похований на Байковому кладовищі.

1954/1955 навчальний рік кафедра інфекційних хвороб розпочинала вже під керівництвом обраного за конкурсом професора Б. Я. Падалки, який працював на цій же кафедрі з дня її організації (фото 2).

Фото 2. Падалка Борис Якович (1 травня 1883 р. – 5 січня 1964 р.).

У 1908 р. він закінчив фізико-математичний факультет Петроградського університету, у 1912 р. – медичний факультет Московського університету. В 1936 р. – захистив кандидатську дисертацію, у 1938 р. обраний професором кафедри інфекційних хвороб 2-го Київського державного медичного інституту. У 1940 р. Падалка захищає докторську дисертацію, яка була присвячена лікуванню черевного тифу та його ускладнень. В його роботі гемотерапія визначена «як найбільш ефективний метод допомоги хворим з кишковою кровотечею» [1, 3].

Б. Я. Падалка – автор більше 100 наукових праць, присвячених удосконаленню методів клінічної діагностики та лікування найбільш поширених вірусних і бактерійних інфекцій на основі вивчення природних захисних реакцій організму. Він мав виняткову здатність виділяти з безлічі симптомів хвороби найбільш патогномонічні. Так, ранній для клінічних проявів черевного тифу симптом притуплення перкуторного звуку в ілеоцекальній ділянці увійшов у спеціальну літературу під назвою симптому Падалки. Тонка спостережливість клініциста дозволила йому визначити особливості симптоматики перфорації кишок при черевному тифі, що має велике значення для розпізнавання такого небезпечного ускладнення та знизило летальність завдяки своєчасній діагностиці. Разом з О. П. Матвєєвим, М. М. Сиротиніним (вчений патофізіолог, професор академік АМН СРСР) і

С. Н. Ручківським (епідеміолог, професор, член-кореспондент АМН СРСР) ще в 1945 р. він описав нове для України інфекційне захворювання, назване пароксизмальним рикетсіозом [1, 5].

Під його керівництвом виконувались роботи з проблем вірусних гепатитів, у т.ч. співробітниками, які згодом залишили яскравий слід у галузі інфекційних хвороб – В. А. Постовіт (завідував кафедрою інфекційних хвороб Ленінградського (зараз – Санкт-Петербурзького) педіатричного інституту), Т. Т. Чорна (завідувала кафедрою інфекційних хвороб Харківського медичного інституту).

Після закінчення 1961/1962 навчального року професор Б. Я. Падалка вийшов на пенсію – на 80-у році життя. А у 1963 р., після тяжкої та тривалої хвороби, його не стало; залишилася найсвітліша пам'ять про неповторного клініциста, вченого, гуманіста, який віддав своє трудове життя вихованню лікарських і науково-педагогічних кадрів, розвитку медичної науки та практики в такій складній галузі, як інфекційна патологія.

3 серпня 1962 р. на посаду завідувача кафедри було призначено вихованку Київського медичного інституту, колишню аспірантку та докторантку кафедри, д. мед. н. професора О. С. Сокол, яка до цього завідувала кафедрою у Чернівецькому медінституті вже протягом 9 років (фото 3).

Фото 3. Сокол Олександра Семенівна (4 травня 1919 р. – 3 червня 2001 р.).

Вражає доля Олександри Семенівни. По закінченню у 1937 р. школи з атестатом відмінниці, О. С. Сокол

вступає до Київського університету ім. Т. Г. Шевченка на геолого-географічний факультет. У жовтні 1937 р. була виключена з університету та комсомолу як «дочка ворога народу». На той час батько – голова Бориспільського райземвідділу – був засуджений до страти (посмертно реабілітований у 1958 р.). Влітку 1938 р. Олександра Семенівна пише листа на ім'я Сталіна, в якому розповідає про несправедливе рішення суду і, посилаючись на конституційне право на освіту, просить надати їй можливість вчитися далі. Чи читав «вождь народу» того листа, невідомо. Але те, що така несправедливість не розчавила юну дівчину, не залякала її, здається неймовірним. У серпні 1938 р. на засіданні бюро районного комітету комсомолу їй повертають комсомольський квиток і поновлюють в університеті. Але Олександра Семенівна відмовляється від подальшого там навчання і остаточно вирішує стати лікаркою. Можливо, на це рішення вплинули дитячі спогади про свого діда – єдиного на всю округу фельдшера. Але, як багато років потому пише сама Олександра Семенівна в автобіографії, вона свідомо обрала професію лікарки, що і визначило її подальшу долю на все життя [1, 3].

У 1938 р. О. С. Сокол вступила до Київського медичного інституту. Вчилася наполегливо, з натхненням. У 1942 р. Олександра Семенівна блискуче закінчила інститут, отримала диплом з відзнакою. Її залишали в аспірантурі. Але вона відмовилася від такої можливості і разом з іншими випускниками медичного інституту добровільно пішла на фронт (фото 4).

Фото 4. О. С. Сокол на березі Одера із товаришем по службі, 1945 р.

Під час війни пройшла шлях до Берліна. Була поранена, нагороджена численними бойовими нагородами: орденом Червоної зірки (1944 р.), двома орденами Вітчизняної війни I і II ступенів (1945 р.), 11 бойовими медалями («За відвагу», «За визволення Варшави», «За взяття Берліна» та ін.).

У 1949 р. захистила дисертацію на тему «Переливання крові як метод лікування черевного тифу» на здобуття вченого ступеня кандидата медичних наук. З 1949 по 1951 р. працює молодшим науковим співробітником інституту інфекційних хвороб АМН СРСР (Київ); з 1951 по 1953 р. – на посаді асистента кафедри інфекційних хвороб КМІ. З 1953 по 1962 р. очолює кафедру інфекційних хвороб Чернівецького медичного інституту. У 1956 р. захищає докторську дисертацію. З 1957 по 1962 р. О. С. Сокол обіймає посаду проректора Чернівецького медичного інституту з наукової і навчальної роботи та одночасно, з 1955 по 1962 р. – посаду ректора Народного університету у м. Чернівці.

Із серпня 1962 р. та впродовж наступних 27 років професор О. С. Сокол очолює кафедру інфекційних хвороб Київського медичного інституту. В 1966–1973 рр. працює на посаді проректора інституту з наукової роботи. У 1970 р. створює Українське товариство інфекціоністів (яке згодом трансформувалося у Всеукраїнську Асоціацію інфекціоністів) і до 1990 р. з притаманною їй дивовижною енергією головує в ньому.

Наукова робота співробітників кафедри знову була присвячена епідемічному гепатиту, проблемам диференційної діагностики жовтяниць. У клініці освоєно та широко використовується експрес-метод діагностики грипу та аденовірусних захворювань шляхом люмінесцентної мікроскопії. У клінічну практику впроваджуються нові методи лікування хворих на лямбліоз (делагілом із фуразолідом), хворих на трихоцефальоз (введенням кисню в пряму кишку з одночасним застосуванням метиленового синього *per os*), а для лікування хворих на анкілостомідоз застосовували новий на той час препарат нафтамон.

Багато зроблено для пропаганди знань і досвіду з лікування вірусних інфекцій без застосування кортикостероїдів, особливо при вірусних гепатитах і гострих респіраторних вірусних інфекціях (ГРВІ). На основі клінічних спостережень по-новому висвітлено роль гарячки в перебігу інфекційних хвороб, підготовлені лікувальні та профілактичні рекомендації ведення хворих на грип й інші ГРВІ. Але для їх впровадження і загального визнання знадобилось багато років [1].

Успішно захистили у 1967 р. дисертації Н. К. Данілов, П. М. Козюк, П. А. Овчаренко, Г. М. Свирид і О. Н. Шатохіна. Тема дисертації П. М. Козюка була «Виділення фолієвої кислоти і рибофлавіну у хворих на

лямбліоз і деякі біологічні властивості лямблій», згодом він багато років завідував кафедрою інфекційних хвороб у Полтавському медичному стоматологічному інституті.

Новий 1969/1970 навчальний рік кафедра зустріла з принциповим вирішенням наболілого питання: рішенням Київського міськвиконкому включено в план будову нового корпусу з клінікою на 60 ліжок, у тому числі з мельцеровськими боксами, аудиторіями, навчальними кімнатами, лабораторією, роздягальнями, робочими кабінетами для викладачів тощо. Клінічний ординатор Ж. І. Возіанова, яка успішно впоралася з виконанням запропонованої науково-дослідницької роботи з проблеми амебіази, рекомендована для зарахування до аспірантури (згодом академік Ж. І. Возіанова керувала кафедрою з 1989 по 2005 р.). У грудні 1969 р. були видані «Методичні рекомендації щодо лікування хворих на грип», підготовлені О. С. Сокол (фото 5) і схвалені МОЗ УРСР. У них вперше були надані науково обґрунтовані поради стосовно надання допомоги хворим на грип без застосування антибіотиків і жарознижувальних хіміопрепаратів. З метою подальшого зміцнення наукових позицій у цьому новому напрямку були одночасно запропоновані дві теми кандидатських дисертацій [1].

Фото 5. Науково-практична конференція студентів на кафедрі інфекційних хвороб. За столом (зліва-направо) – асистент Ж. І. Возіанова, асистент Є. Є. Карманова, професор О. С. Сокол зі студентами.

1978/1979 навчальний рік минув в очікуванні відкриття реконструйованої основної бази на території клінічної лікарні ім. Жовтневої революції (зараз – Свято-Михайлівська лікарня). Нарешті, 2 червня 1979 р. відбулося урочисте відкриття клінічної бази кафедри – здійснилася багаторічна послідовна робота зі створення справжньої навчально-клінічної бази, яка мала всі умови для госпіталізації та лікування хворих на інфек-

ційні хвороби, а також виконання педагогічного процесу та науково-дослідної роботи (фото 6).

Фото 6. Клініка інфекційних хвороб з горобиною, власноруч посадженою Олександрою Семенівною Сокол у 1979 р. (відкриття корпусу).

Протягом 1987/1988 навчального року були підготовлені та видані рекомендації для самостійної підготовки студентів до практичних занять під назвою «Невідкладна допомога в клініці інфекційних хвороб» (автори – Ж. І. Возіанова, М. О. Ковбаско, М. Ф. Козиренко, О. Л. Кравченко, В. М. Матяшина, П. А. Овчаренко, В. Г. Півень, К. Г. Пашківська, Г. М. Пшенічний). Ці лаконічні та інформативні рекомендації багато років поспіль були популярними серед співробітників клініки та студентів.

Професор О. С. Сокол виховала плеяду достойних учнів, які успішно працюють в Україні і по всьому світу. Вона підготувала 6 докторів і 34 кандидати медичних наук (фото 7). Її перу належать 167 наукових робіт, в тому числі 8 монографій та 3 винаходи. Видатні професійні, наукові досягнення професора Сокол О. С. були неодноразово відзначені урядом. У 1983 р. їй було присвоєно звання Заслуженого діяча науки і техніки України. Вона була нагороджена Почесною грамотою Президента України (1991 р.), Почесною грамотою Міністерства охорони здоров'я України (1999 р.).

Ця публікація присвячена тим, кого з нами вже немає. Наші предтечі, які були учнями видатних українських терапевтів, відповідним чином формували і школу вітчизняної інфектології. Велика диференційна діагностика, тяжкі умови праці, що супроводжують виклики, пов'язані з масштабними спалахами інфекцій, швидкість розвитку патологічного процесу, висока летальність потребують від інфекціоністів такого ж швидкого рішення

Фото 7. Колектив кафедри в 1972 р. Перший ряд – М. О. Ковбаско, Є. О. Карманова, О. С. Сокол, Г. Г. Козацька, О. Л. Кравченко; другий ряд – Кумар Лама Робінда (Непал), А. М. Городня, В. І. Шемонаєв, І. С. Загородня, Л. П. Мищенко, Н. М. Ковальова, В. М. Матяшина, Ж. І. Возіанова, Г. С. Пшеничний; третій ряд – П. А. Овчаренко, О. С. Мороз, Ад-Дейлямі Алі Мутагар (Йемен), О. П. Задніпровський.

OUR PREDECESSORS: ON THE HISTORY OF THE DEPARTMENT OF INFECTIOUS DISEASES AT BOGOMOLET'S NATIONAL MEDICAL UNIVERSITY

О. А. Golubovska

Bogomolets National Medical University

SUMMARY. The article describes the formative years of the Department of Infectious Diseases at Bogomolets National Medical University, as well as the main directions of activity of its founders and first heads – F. Yanovskyi, A. Ziukov, B. Padalka, and O. Sokol. The gradual development of the department is outlined, reflecting the transformations in the socio-political life of the country and its healthcare system. The paper emphasizes the innovative achievements corresponding to each historical period, as well as the challenges and obstacles encountered along the way. Archival materials, documents, and recollections of the department's heads from different years, colleagues,

щодо своєчасної діагностики захворювань, широких знань майже з усіх лікарських спеціальностей, змушують розробляти та впроваджувати інноваційні методи діагностики захворювань заради збереження життя хворих, долати різні перепони та труднощі на цьому шляху. Наші вчителі іноді випереджали свій час, і своєю самовідданою працею навчили нас не тільки науці лікування, але й ставленню до хворого, дотриманню головного принципу медицини – *Primum non nocere* (насамперед – не нашкодь). І наступні покоління керівників і співробітників кафедри намагаються зберегти ці настанови, навчати та навчатися все своє життя, виховувати молоде покоління...

Література

1. Голубовська, О. А. (2025). *Від витоків до сьогодення: історія кафедри інфекційних хвороб НМУ імені О. О. Богомольця*. Київ: Дельта.
2. Шкурба, А. В. (2010). До 85-річчя кафедри інфекційних хвороб Національного медичного університету імені О. О. Богомольця. *Сучасні інфекції*, (4), 85–95.
3. Северін, Г. К., & Губергіц, Н. Б. (2007). *Лікарські династії: від Айболіту до сучасності* (рус). 119 с.
4. Хоменко Григорій Гнатович. (n.d.). Вікіпедія. Retrieved from https://uk.wikipedia.org/wiki/Хоменко_Григорій_Гнатович
5. Кліщовий пароксизмальний рикетсіоз. (n.d.). Вікіпедія. Retrieved from https://uk.wikipedia.org/wiki/Кліщовий_пароксизмальний_рикетсіоз

students, and staff members were used in the preparation of this work.

Key words: Department of Infectious Diseases, Bogomolets National Medical University, history.

Інформація про автора

Голубовська Ольга Анатоліївна – д. мед. наук, професорка, завідувачка кафедри інфекційних хвороб НМУ імені О. О. Богомольця; e-mail: ogolubovska@gmail.com
ORCID <https://rcid.org/0000-0003-3455-8718>

Information about the author:

Golubovska Olha – DSc (Medicine), PhD, Professor, Head of the Department of Infectious Diseases of Bogomolets National Medical University; e-mail: ogolubovska@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3455-8718>

Конфлікту інтересів немає.

Author has no conflict of interest to declare.

Отримано 12.11.2025 р.